

regionrådet
kongsvinger-
regionen

Handlingsplan mot villsvin i Kongsvingerregionen

Regional handlingsplan mot villsvin i Kongsvingerregionen

Gjelder kommunene Eidskog, Kongsvinger, Sør-Odal, Nord-Odal, Grue, Åsnes og Våler.

Innledning

Handlingsplan mot villsvin 2020-2024 er utarbeidet av Miljødirektoratet og Mattilsynet etter oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Målsettingen i planen er færrest mulig villsvin på et minst mulig område. De tiltak som foreslås i handlingsplanen forventes å bidra til at denne målsettingen nås.

Oppdraget tolkes slik at antall villsvin i Norge skal reduseres og deretter holdes på et så lavt nivå som mulig. Den geografiske utbredelsen skal reduseres i forhold til den utbredelsen villsvin har per i dag for å nå målsettingen om å hindre eller begrense overføring av sykdom fra villsvin til tamgris.

Regionrådet for Kongsvingerregionen ønsker en regional handlingsplan mot villsvin i regionen.

Planen er utarbeidet av regionens kommunale viltforvaltere og regionrådets administrasjon. Planen skal til politisk behandling i kommunene i Kongsvingerregionen samt i Våler kommune i løpet av 2020. Våler er ikke medlem av Kongsvingerregionen, men har felles landbrukskontor med Åsnes. Det er derfor naturlig og ta med Våler i den regionale handlingsplanen.

Hensikten med denne planen er å bidra med informasjon om forvaltning av villsvin til myndigheter, grunneiere, jordbruksprodusenter, interesseorganisasjoner og allmenheten i Kongsvingerregionen.

Planen gjelder i perioden 2020 – 2022 og rulleres dersom det innføres nye eller endrede regler for forvaltning, eller tiltak om villsvin. Bestandsendringer kan også gi behov for rulling av planen.

Bakgrunn

Villsvinpopulasjonen har hatt en voldsom vekst i sørlige deler av Sverige, og etter hvert også i grensetraktene mot Norge. Det er derfor en forventet utvikling at villsvinet har begynt å etablere seg i Kongsvingerregionen. I Østfold har man hatt en fast stamme de siste 10 årene.

Villsvinet er en art som kan påvirke sine omgivelser i stor grad. Skader på jordbruksarealer er kjent fra Sverige og andre land med mange villsvin. Det økonomiske skadepotensiale forårsaket av en økning i villsvinbestanden vil først og fremst være knyttet til tamsvinhold, korn og gras, potet-, og annen grønnsaksproduksjon. Basert på tall fra søknader om produksjonstilskudd i 2019 ble det dyrket poteter på 33 468 daa og andre grønnsaker på 1319 daa i regionen. I 2019 var det 49 svineprodusenter med avlspurker og /eller slaktegris i regionen. Problemstillingen er kjent også i Østfold, og i Kongsvinger har man hatt skader på innmark. I Norge defineres villsvin som en fremmed

art, og anses av Artsdatabanken for å utgjøre en meget høy økologisk risiko. Villsvinet er samtidig et jaktbart vilt og gir muligheter for utvikling av jaktbasert utmarksnæring.

Det var allikevel frykten for afrikansk svinepest, som brer seg i høyt tempo i Europa, som satte fart i diskusjonen omkring villsvinets begynnende etablering i Norge. Miljødirektoratet og Mattilsynet publiserte i november 2019 «Handlingsplan mot villsvin 2020 – 2024». Arbeidet er gjennomført i samarbeid med følgende organisasjoner og etater: Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Norges jeger- og fiskerforbund, Norsvin, Veterinærinstituttet, Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold, Østfold Fylkeskommune og Fylkesmannen i Oslo og Viken. De viktigste forutsetningene for en vellykket gjennomføring er å få oversikt over villsvinbestanden og utbredelsen, og redusere denne gjennom godt grunneiersamarbeid. Tiltak for å oppdage smitte, og å hindre eventuell smitte til tamsvinbesetninger er svært viktig.

Noen av tiltakene i den nasjonale handlingsplanen er iverksatt. Norges Bondelag, Glommen Mjøsen Skog SA, NORSKOG og Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold startet høsten 2019 «Villsvinprosjektet» med finansiering fra Østfold fylkeskommune og jordbruksavtalen 2019. Det er også gjort nasjonale forskriftsendringer for å tilpasse lovverket til villsvinforvaltning. Siste endring kom 1. april 2020 hvor det ble åpnet for bruk av kunstig lys.

Regionrådet i Kongsvingerregionen ønsker at kommunene i regionen utarbeider en regional handlingsplan, som en oppfølging av den nasjonale handlingsplanen.

Forvaltning av en viltart skal være kunnskapsbasert, og man må ha en målsetting. Man må ha kunnskap om viltets biologi, artens påvirkning på annet vilt og biotopen de lever i. Kunnskap om utbredelse og praktisk forvaltning er også sentralt.

En «null-visjon» for villsvin i regionen vil neppe være en oppnåelig målsetting. Målsettingen i den regionale planen er derfor den samme som den nasjonale handlingsplanen: «Færrest mulig villsvin på et minst mulig område».

Organisering

For å lykkes med en handlingsplan er det helt avgjørende å ha et godt samarbeid med grunneierne. Etter initiativ fra grunneierorganisasjoner har det blitt holdt flere informasjonsmøter om villsvin på Østlandet de siste par årene. «Villsvinprosjektet» har som mål å bidra til å nå målene i den nasjonale handlingsplanen. Kongsvingerregionen har god kontakt med prosjektet, og ser det som naturlig å samarbeide med dem.

Lokalt kan kommunene bidra til kunnskapsbygging og organisering. Elgvaldene er velfungerende enheter som det er naturlig å bruke. De må informeres om handlingsplan og villsvinprosjektet. Kommunene bør også bidra med kartlegging av utbredelse og skadeomfang.

Overvåkning/jakt

Områder som er utsatt for skade, eller har skader må overvåkes. Villsvin kan skytes året rundt, med unntak av purke med unger. Det er lite trolig at mange villsvin vil skytes i forbindelse med elgjakta. Jakt på villsvin må være målrettet og godt organisert. Villsvinene er sky og nattaktive, og jakta må legges opp deretter. Åtejakt har vist seg å være en effektiv jaktform og i områder hvor villsvinene er etablert kan det opprettes åteplasser for effektiv jakt. Tilfeldig jakt vil neppe være særlig effektivt.

Grunneier må gis mulighet til å organisere jakt selv, men bør i mange tilfeller søke samarbeid med naboer. Ikke alle vil eller kan gjennomføre jakt selv. Alternativ kan være en utvalgt gruppe jegere som fungerer som et skadefellingslag. I den forbindelse kan kommunen ha en koordinerende rolle, og en slik gruppe kan fungere på tvers av kommunegrenser.

Norges Jeger- og Fiskerforbund bør også involveres i kunnskapsformidling og kursing om villsvinforvaltning. Jakt og spesielt ettersøk av villsvin krever kunnskap og kompetanse. Man bør også ha tilgang til hunder som er trent på villsvin.

I forbindelse med utbredelsen av afrikansk svinepest er det viktig og også overvåke helsetilstanden i villsvinbestanden. Mattilsynet ønsker å motivere publikum til å varsle om mulige forekomster av smittsomme dyresykdommer og utbetaler en godtgjørelse på 2000 kroner til dem melder fra om syke eller selvdøde villsvin. I tillegg oppfordrer Mattilsynet og Veterinærinstituttet om å sende prøver fra villsvin felt under jakt i Norge. Man får også gratis trikinprøve. Prøveutstyr fås hos det lokale Mattilsynet.

Det må arbeides for at det også i Norge blir tillatt å bruke fangstfeller og bevegelig lys i bekjempelse av villsvin. Det fins i dag ingen erstatnings- eller kompensasjons-ordning for skader forvoldt av villsvin da arten er jaktbar og uønsket. Grunneiere må selv eventuelt sikre seg gjennom å få etablert en skadeforsikringsordning.

Nåsituasjon villsvin i Kongsvingerregionen og Våler

Kunnskap og handlingskraft står sentralt for å oppnå målsettingen i så vel nasjonal som regional villsvinforvaltning. Regional måloppnåelse forutsetter at vi skaffer oss lokalkunnskap om villsvinets etablering, geografisk utbredelse, antall individer, forplantning, mv. Med slik lokalkunnskap på plass kan offentlig virkemiddelbruk tilpasses de lokale forhold og gi best mulig effekt. Kunnskapen om bestandssituasjonen er stort sett basert på tilfeldige observasjoner av dyr, spor og skader, samt bilder fra private viltkameraer.

Norsk institutt for naturforskning forsøker gjennom prosjektet Scandlynx å systematisere bestandsovervåkning for gaupe med bruk av viltkameraer. En videreføring av dette vil også kunne gi en bedre og mer systematisk overvåkning av villsvinbestanden. Foreløpig er det få slike viltkameraer i vår region, spesielt i de sørligste delene, men det bør jobbes aktivt for å øke utbredelsen av disse kameraene.

Eidskog og Kongsvinger

Utfra arbeidsgruppens lokalkunnskap er villsvin fremst etablert i Eidskog og Kongsvinger kommune. Et spørreskjema ble derfor sendt ut til elgvaldledere, viltnemnd og berørte grunneiere i disse to kommunene. Besvarelsene styrker forvaltningens inntrykk om fast etablert villsvinsbestand i begge

kommuner langs aksen Åbogen/Granli i sør til Hekkåsen i nord, men med hovedtyngde mellom Granli og Skinnarbøl. Den avgrensede bestanden av villsvin innenfor dette området kan synes som en satellitt i villsvinets spredning vest- og nordover. Det forekommer også spredte observasjoner og enkelte fellinger utenfor omtalt område.

Spørreundersøkelsen viser at de første observasjonene av villsvin i det omtalte området i hovedsak fant sted i 2016 og -17. Villsvinet ble betraktet som fast etablert i løpet av tidsrommet 2016-2018. Basert på besvarelsen estimeres det en villsvinbestand på 25-35 individer vinteren 2019/2020, men antallet er usikkert. Årlig kjent avskyting er 15-20 dyr (2019/-20). Videre er det observert 15-16 smågriser i januar 2020, trolig fra 2 ynglinger.

Sør-Odal og Nord-Odal

I Sør-Odal har man sikre observasjoner på viltkamera fra Disenå. I Nord-Odal er det ingen kjente observasjoner.

Grue

I Grue er det gjort spredte observasjoner av villsvin fra 2013. Det er trolig snakk om streifdyr, og ikke faste etableringer.

Åsnes

I Åsnes er det gjort observasjoner av villsvin fra 2013, men kun øst for Glomma så langt. Det er sett spor og gjort observasjoner av villsvin i Haukåsen, Gjesåsberget, Myrmoen, Kjølaberget, Skjeppåsen, Maliberget på Hof Finnskog, Hollarberget, Losåsen og i Åslia. Det er trolig streifdyr, men det er observert 2 og 3 dyr sammen. Usikkert om dette kun er hanndyr, men det er ikke meldt om observasjoner av sugge med unger. Det er sannsynlig at noen er felles dyr som vandrer mellom Åsnes og Våler og det er felt 3 villsvin i Åsnes etter 2013.

Våler

I Våler er det gjort observasjoner av villsvin fra 2013, men kun øst for Glomma så langt. Det er sett spor og gjort observasjoner av villsvin i Tøråsmarka/Kirkehøgda, Knøsberget, Tøråsen, Ranum og Haslemoen. Det er trolig streifdyr, men det er observert 2 og 3 dyr sammen. Usikkert om dette kun er hanndyr, men det er ikke meldt om observasjoner av sugge med unger. Det er sannsynlig at noen er felles dyr som vandrer mellom Våler og Åsnes. Det er ikke felt villsvin i Våler så langt.

Foto: Glåmdalen

Handlingsplan for arbeidet

Det er først og fremst i Eidskog og Kongsvinger villsvinet har begynt å etablere seg. Disse kommunene vil naturlig være pilotkommuner i regionen. De andre kommunene i regionen må likevel følge opp handlingsplanen.

En god dialog med villsvinnprosjektet og Norges Jeger- og Fiskerforbund er en selvfølge i arbeidet videre.

Tiltak	Beskrivelse	Ansvarlig for gjennomføring	Tidshorisont
Organisering av grunneiere	Organisere grunneiere i hensiktsmessige forvaltningsenheter for effektiv jaktutøvelse.	Grunneiere Elgvald Kommunene Villsvinnprosjektet	2020-
Opplæring av jegere, hunder og ettersøkspersonell	Både jakt og ettersøk på villsvin skiller seg betydelig fra tilsvarende på hjortevilt. Spesielt ved ettersøk kan villsvin være aggressive. Opplæring av mannskap og hunder er nødvendig.	NJFF Kommunene	2020-
Kunnskapsbygging	Bygge opp kunnskap om bestandsstatus og skadepotensiale. Finne fram til egnet registreringsmetodikk.	Kommunene NJFF Villsvinnprosjektet Grunneiere	2020-
Skadefellingslag	Vaktlag med skolerte jegere for utrykning i akutte skadesituasjoner der grunneier ikke kan jakte selv.	Kommunene?	2020-
Finansiering	Opplæring mm vil ha en kostnad	Regionrådet for Kongsvingerregionen	

Finansiering

Arbeidet med handlingsplanen gjøres i kommunal og fylkeskommunal regi uten store kostnader. De kommunale viltfondene er i de fleste involvert kommunene hardt belastet i forbindelse med fallviltarbeidet. Spesielt opplæring, beredskap og faktiske fellingsoppdrag vil gi kostnader. Det er flere aktuelle finansieringskilder som må undersøkes. Arbeidet med handlingsplanen og opplæring kan tenkes finansiert gjennom prosjektmidler. Senere vil det være løpende kostnader som må dekkes inn.

Mulige finansieringskilder:

Kommunale og fylkeskommunale viltfond

Kan brukes til:

- Tilskudd til tiltak for å fremme viltforvaltning, styrke kunnskapen om viltet, jaktorganisering m.m. i kommunen og nabokommuner gjennom samarbeid i regi av organisasjoner, enkeltpersoner eller kommunen selv
- Å dekke kommunens utgifter til ettersøk og håndtering av skadd vilt og fallvilt i kommunen.
- Tiltak for å forebygge skader på landbruksnæring voldt av hjortevilt.

Kan **ikke** brukes til:

- Å erstatte skader voldt av vilt.

Det er mulig å bruke viltfondsmidler til fremme av viltforvaltning osv. For de fleste kommunene i regionen brukes de kommunale viltfondsmidlene for det meste til fallviltordningen. Man bør søke det fylkeskommunale viltfondet om midler. De har tidligere gitt til villsvinprosjekt.

Kommunale midler:

- Det er anstrengt økonomi i alle regionens kommuner.

Regionale midler

- Som over.

Sentrale midler

- Det bør søkes om midler fra sentralt hold. Villsvinprosjektet har fått midler over jordbruksoppgjøret.

Egenfinansiering grunneier

- Noen grad av egenfinansiering fra grunneiersiden må diskuteres.